

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se
U2022/03951 Föreningen Sambruk

Yttrande över Statens skolverks förslag till nationell digitaliseringsstrategi för skolväsendet 2023–2027 (U2022/03951)

Föreningen Sambruk överlämnar härmed sitt yttrande gällande Statens skolverks förslag till nationell digitaliseringsstrategi 2023-2027.

Föreningen Sambruk är en ideell och icke vinstdrivande samarbetsorganisation för svenska kommuner kring digitalisering med ca 145 medlemmar, varav några regioner och kommunalförbund.

Sammanfattning

Föreningen Sambruk bifaller rubricerat förslag på digitaliseringsstrategi med nedanstående kommentarer och utvecklingsförslag.

Sveriges skolväsende är fantastiskt. Under pandemin har skolorna bevisat sin stora potential att ta stora kliv och anpassa sig efter fundamentalt nya förutsättningar. Detta genom att med betydande ansträngningar hantera och övervinna stora utmaningar och svårigheter. Under detta har det digitala arbetssättet i skolan tagit betydande steg framåt, inte i form av att till exempel använda videokonferenser utan i form av förståelse, kompetens och förmåga hos elever och all skolpersonal. Detta kan inte skapa annat än respekt. Förflyttningen är stor men insikten att vi har mer kvar och att mer kommer är ännu större. Vi gör oss nu redo för nya paradigmskiften med stora förändringar där den nationella digitaliseringsstrategin för skolväsendet 2023-2027 är ett centralt verktyg.

Föreningen anser utifrån det att det är av mycket stor betydelse för Sveriges skolväsende att en digitaliseringsstrategi med tillhörande handlingsplan kommer på plats så snart som möjligt. Digitalt planerings- och prioriteringsarbete i Sveriges skolor är i stort behov av inspel och synkronisering på nationell nivå för att kunna utvecklas på ett för nationen klokt vis.

Övergripande

Detta yttrande är resultatet av en medlemssamverkan i föreningen med deltagande från små som stora kommuner, olika relaterade yrkesroller i olika organisatoriska nivåer samt från några lärosäten.

Den sammanfattande bedömningen är att Statens skolverk har tagit fram ett klokt och väl genomarbetat förslag. Förslaget är konkret, tydligt och täcker centrala delar som krävs för att den digitala utvecklingen inom skolväsendet skall förflyttas framåt. Tack vare formen och upplägget på strategin blir tolkningsutrymmet mer riktat och därmed kan vi förvänta oss en konsekvent exekvering av strategin.

Skolverket har valt att redovisa strategin utifrån en övergripande framtidsförflyttning och inte utifrån var skolan befinner sig idag. Den föreslagna strategin har bra täckning och trots att nuläget inte bottnas finns merparten av tidens aktuella och sannolikt kommande ämnen med i någon form.

Riksdagens mål är att Sverige skall vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter. Vi skulle gärna se att Skolverket utvecklar och förtydligar angivet syfte med strategin något utifrån den övergripande målbilden, även om ambitionen känns helt rätt.

Som vanligt i debatten finns många aspekter kring om digitalisering är bra eller dåligt med forskning och statistik som visar på endera ståndpunkten. Vi har därför valt att betrakta helheten i strategin ur ett neutralt övergripande evolutions- och utvecklingsperspektiv kopplat till övergripande målsättning för digitalisering.

Mål och delmål

Generellt ser vi det som mycket positivt att antalet mål och delmål hålls nere till en hanterbar nivå. Vår bild är att den totala målbilden stödjer riksdagens övergripande digitaliseringsmål väl och skolverksamheten likaså. De två huvudmålen har vi därmed inget att invända emot men har några medskick till Skolverket samt ett förslag på ett till delmål.

Övergripande mål 1, Barn och elever utvecklar digital kompetens

Målet med tillhörande delmål ser vi som mycket kloka och väl valda. Vi kan inte ducka för den digitala utvecklingen och att vi som nation måste vara med på tåget.

Den första aspekten av digital kompetens "förståelsen för hur digitalisering påverkar individen och samhället" är ganska övergripande och kan med fördel

utvecklas i delmålen, alternativt i handlingsplanen. Mittuniversitetet har till exempel tagit sig an detta i en kurs för verksamma lärare ¹.

Detta är delvis kopplat till samhällskunskap och teknik (exempelvis möjligheter och risker med AI ², vad händer om internet går ner, bra och dåligt med digitalisering för individ och samhälle) och delvis till historia (teknikhistoria).

Delmål 1, en del av ett livslångt lärande

Det första delmålet stödjer vi till fullo, mycket tydligt och tongivande samt relevant för våra elever. Den utveckling som sker just nu går inte att stoppa. Detta gör att vikten av att vara rustad för att leva i ett samhälle, som konstant utvecklas digitalt, blir otroligt viktig för varje individ. Att utveckla kopplingen till olika elevers behov samt forskning kring digitalisering kopplat barns kognitiva utveckling kan möjligtvis vara lämpligt.

Delmål 2, förmåga att använda digitala lärresurser

Vad gäller delmål 2 kan man möjligen föra ett resonemang kring utmaningen att många av dagens digitala lärresurser ofta divergerar vad gäller form, struktur och användande. Detta kan i vissa fall vara bra, men i samband med elever med speciella behov och funktionsvariationer kan det vara svårare. Viktigt är att en digital lärresurs inte är digitalisering i sig utan måste sättas i sitt sammanhang. Att en digital lärresurs är tillgänglig behöver inte automatiskt innebära att det är det första valet i alla lägen. Hybridläromedel är även dessa ett alternativ.

Skolverket har definierat begreppet digitala lärresurser ³ och definitionen skulle mycket väl kunna förstärka och förtydliga vägvalet kring att utveckla förmågan att använda digitala lärresurser.

Delmål 3, förmåga att agera respektfullt och källmedvetet

Resonemanget kring delmål 3 vad gäller källmedvetenhet är synnerligen bra.

Delmål 4, ett intresse för digital teknik

Delmål 4 tycker vi är bra formulerat, exempelvis med "Genom medveten undervisning kan vi förändra attityder och motverka begränsande normer." Här

¹ <https://www.miun.se/utbildning/kurser/data-och-it/informatik/informatik-gr-a-digitaliseringskunskap-med-didaktisk-inriktning-75-hp/kursplan/?kursplanid=21755>

² Exempel på hur MIUN försökt bidra till att få in mer av den aspekten av digital kompetens i skolorna: <https://www.miun.se/barnensuniversitet-ai/>

³ <https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/sa-valjer-och-varderar-du-digitala-larresurser#h-Digitalalarresurserettbrettsamlingsbegrepp>

finns mycket att jobba vidare med i handlingsplanen för att exempelvis införandet av programmering i lägre åldrar ska leda till den agens och självkänsla som behövs för att på sikt få en breddad rekrytering. Studier visar att för kvinnliga studenter är karriärval starkt korrelerad med självförtroendet inom ämnet ⁴.

Övergripande mål 2, digitaliseringens möjligheter används inom skolväsendet

Det övergripande målet 2 med tillhörande delmål är även dessa kloka men vi vill skicka med några funderingar kring dessa, varav några möjligen kan vara passande för kommande handlingsplan. Vi har även förslag på ytterligare ett delmål.

Delmål 5, digitala lärresurser används för att utveckla undervisningen

Vad gäller delmål 5 noterar vi att det som kan vara problematiskt är vad som räknas till läromedel i en mer digitaliserad skola och vem som ska bestämma över läromedel. Ska det vara eleven, enskilda lärare, skolledning, förvaltning, huvudman, support, dataskyddsombudet eller upphandlingar. Här tänker många skolor olika, vilket strategin bör förhålla sig till.

När vi digitaliserar ökar andelen intressenter i besluten och linjerna suddas ut för vad som är viktigt och för vem det är viktigt. Detta riskerar att påverka både kvalitet och likvärdighet samt inte minst kostnad.

Möjligen skulle mixen mellan det digital och analoga kunna utvecklas något.

Delmål 6, data används för att utveckla verksamheten

Vad gäller delmål 6 kring användning av data, spelar vi in några frågeställningar som vi ser sannolikt skulle bidra till en ökad förståelse.

Användningen av data kommer utan tvivel vara en av framtidens viktigaste frågor. Här och nu finns ett stort fokus på etik, sårbarhet och integritet. Det finns redan nu massor av data och ökningstakten är inte ens greppbar.

Även kopplat till data kommer kompetensfrågan vara av enormt stor vikt. Hur förbereder vi analyser, genomför och tolkar resultatet för att främja elevernas utveckling?

AI har länge utvecklats och kommer nu på bred front. ChatGPT är bara starten på nästa paradigmskifte. Behovet av att utveckla kompetens kring kopplingen från data till slutsatser och alla faktorer runt detta, i takt med utvecklingen kommer vara avgörande. Detta så att inte digitaliseringsstrategin inte skall behöva

⁴ Aivaloglou, E., & Hermans, F. (2019, February). Early programming education and career orientation: the effects of gender, self-efficacy, motivation and stereotypes. In Proceedings of the 50th ACM technical symposium on computer science education (pp. 679-685).

revideras efter varje år. Data omfattar inte bara faktorer som integritetsfrågor och etik utan i allra högsta grad värdering och ägarskap till data. Här skulle vi, oavsett planerad handlingsplan, gärna se en utveckling av texten utifrån vikten av ämnet.

Delmål 7, läresurser och system är ändamålsenliga och säkra

Skolverket pekar på nyckelfaktorer som behöver adresseras såväl nationellt som lokalt för en trygg och stabil digital miljö.

För att komma dit håller vi med om att samverkan är en viktig del, förmodligen den enda rimliga vägen för många mindre huvudmän. Insatsen för många för att nå upp till ambitionen kan annars stoppa upp digital utveckling helt. Detta inte minst då många huvudmän i dagens läge har stora strukturella utmaningar och strategiska svagheter i form av bristande interoperabilitet och lokal infrastruktur.

Vi ser också ett behov av att i detta även lyfta fram funktion, att verksamhetens processer och informationshantering utvecklas parallellt, dvs verksamhetsdigitaliseringen.

Beträffande delmål 7 är det mycket bra att det pekas på standards och vikten av dessa. Vi vill dock skicka med att standardiseringsprocesser tar tid. Sambruk initierade 2011 ett arbete med att ta fram den specifikation som sedermera överlämnades till SIS för att 2018 bli standarden SS12000. Detta är naturligtvis alldeles för lång tid. Standardiseringsarbetet är fundamentalt och centralt men måste accelereras kraftigt. Sjukvårdsområdet är en intressant parallell.

I vissa fall kan det därmed vara klokt att peka med hela handen i stället för att vänta på att alla aktörer skall nå konsensus. Vi förespråkar att detta övervägs och tydligt pekas ut, framför allt i fall som rör nationell verksamhet där fler verksamhetsområden än skolområdet omfattas. Extremt viktigt att vi snabbar upp detta.

Förslag på delmål 8, Forskning och innovation skapar framtid

Skolverket har förtjänstfullt arbetat in forskning och utveckling på ett naturligt sätt i strategin. För att få till stånd en förändring är det många gånger befogat att lyfta fram frågor till rampljuset.

Digitalisering med betoning på innovation ser vi därför skulle kunna vara ett positivt ytterligare delmål under Övergripande mål 2 för att skapa momentum i utvecklingen och vara mer relevanta internationellt.

Det finns många frågor att reda i, några exempel: Hur fångar och utvecklar vi de idéer som ger det vassaste skolväsendet till 2027? Vilka förutsättningar behöver vi ge? Vad skall vi ha AI till inom skolväsendet? Hur lär vi eleverna att använda AI? Hur, om och i vilken utsträckning kan digitaliseringen stötta kognitiva aspekter?

Vilket samhälle kommer eleverna ut till efter avslutad utbildning och finns ens det yrke som utbildas till kvar då eller längre fram?

En sammanhållen ansats inom detta område skulle säkerligen underlätta.

Strategins handlingsplan och verkställande

Skolverket har utifrån strategin en möjlighet att ta fram en riktigt bra handlingsplan och peka på vad som behövs på nationell nivå för att skapa en kompatibel och likvärdig skolverksamhet över hela landet.

Bland ovanstående kommentarer finns flera som mycket väl skulle kunna tas om hand om i handlingsplanen. Vi noterar ändå speciellt behovet av att handlingsplanen lyfter och tar hand om hänsyn till samhällsgrupper som av olika skäl har lättare eller svårare att tillgodogöra sig digitalisering.

Några ytterligare saker som vi vill skicka med till det fortsatta arbetet med en handlingsplan för strategins verkställande är:

- Viktigt att lägga ett fokus på lärare och rektorer, inte enbart ansvaret dessa har
- Utbildning av lärare och skolledare måste utvecklas i takt med strategin
- Läroplaner måste utvecklas och korreleras med strategin
- Det är viktigt att i handlingsplanen tydliggöra förväntningar och ansvarsfördelning mellan alla olika inblandade aktörer. Digitalisering blir inte till av sig självt.
- För att digitaliseringen skall ta fart krävs att fundamentala nationella infrastrukturdelar realiserar. Exempel på detta är såväl identitetshantering, arkivering, säkerhetslösningar som styrmodeller. Här behövs nationell samverkan och handling.
- En konkret plan för hur vi skall hantera den data som genereras i en digitaliserad värld behöver tas fram. Detta utifrån bland annat risker, etik, juridik, semantik, säkerhet, teknik, lagring, sekretess, kvalitet, kognitivt bidrag, pedagogik med mera
- Slutligen: Var är föräldrarnas roll i digitaliseringen?

Stockholm 2023-04-27

Ulf Timerdahl
Verkställande tjänsteperson
Föreningen Sambruk